

KÖRFEZ ÜLKELERİNİN RUSYA-UKRAYNA MÜCADELESİNDE STRATEJİK OTONOMİ ARAYIŞI

GÖKHAN ERELİ

Körfez Çalışmaları Koordinatörü **ORSAM**

“

Körfez ülkeleri Rusya-Ukrayna mücadelesine yönelik olarak siyasi ve enerji politikalarında otonomi arayışlarını birleştirerek stratejik otonomi yönelimi benimsemektedir. Aynı zamanda Körfez ülkelerinin Rusya-Ukrayna krizinin ortaya çıkardığı enerji krizinde küresel aktör konumunda bulunmaları, Körfez ülkelerine Rusya ile ilişkilerinin devamını ABD ile ilişkiler nezdinde bir koz olarak kullanma imkânını da verdi.

”

2

022 yılının başlarından itibaren Rusya'nın Ukrayna sınırlarında ger-

çekleştirdiği askerî mobilizasyon hamleleri, 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya askerî işgalin başlamasıyla sonuçlandı. Askerî operasyonun başlamasından bu yana Rusya'nın askerî kapasitesinin beklendiği kadar güçlü şekilde Ukrayna'yı hedef alamadığı, Ukrayna'nın beklenenden fazla askerî direniş ve ulusal dayanışma gösterdiği yaygın kanıydı. Bir aydan fazla süredir devam eden Rus müdahalesi, Avrupa, Ortadoğu ve Asya ülkeleri arasındaki tedarik zincirlerini ve bir bütün olarak bölgelerin gıda, siber ve ülkelerin ulusal güvenliğini etkiledi. Kısa zamanda Rus müdahalesi, Rusya-Batı ve Rusya-ABD gerginliğine dönüştü ve yakın coğrafyalardaki ülkelerin krize yönelik hamleleri ise bu gelişmelere göre şekillendi. Bu çerçevede, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Katar gibi Körfez'de yüksek yoğunluklu dış politika izleyen ülkelerin krize yönelik dış politika tercihleri, her şeyden önce Rusya

ve ABD arasında bir denge politikasını da yansıttı. Körfez ülkeleri, birincil güvenlik garantörleri ABD'nin Ukrayna müdahalesi üzerinden Rusya karşıtlığının, uluslararası toplum nezdindeki lokomotif hâline gelmesini dikkatle takip ettiler. Bir diğer yandan ise Körfez ülkeleri Rusya'ya uygulanan ekonomik ve finansal yaptırımlar ve uluslararası örgütlerin baskıla-

rına katılmakta tereddüt gösterdiler. Böylece Körfez ülkeleri Rusya-Ukrayna mücadelesine yönelik olarak siyasi ve enerji politikalarında otonomi arayışlarını birleştirerek stratejik otonomi yönelimi benimsemektedir. Aynı zamanda Körfez ülkelerinin Rusya-Ukrayna krizinin ortaya çıkardığı enerji krizinde küresel aktör konumunda bulunmaları, Körfez ülkelerine

Rusya ile ilişkilerinin devamını ABD ile ilişkiler nezdinde bir koz olarak kullanma imkânını da verdi.

KÖRFEZ'İN SİYASİ OTONOMİ ARAYIŞI

Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın Rusya-Ukrayna mücadelesine yönelik olarak stratejik otonomi ara-

yışı çerçevesinde dış politika geliştirdikleri görülmektedir. İlk elde Körfez, meydana gelen krizi güvenlik ve enerji meseleleriyle ilişkilendirmiş ve bu bağlamda ABD ve Rusya'ya eşit oranda yakınlıklar kurarak bir denge politikası izlemiştir. Bu bağlamda Körfez ülkeleri, hâlihazırda Rusya ile devam eden yatırım ilişkilerini korumuş, siyasi meseleler, diplomatik me-

seleler ve güvenlik iş birliği meselelerinde Rusya ile ilişkilerini zedelemek istememişlerdir. Bu amaca matuf olarak BAE ve Katar'ın yatırım fonları, Mübadele Yatırım Şirketi ve Katar Yatırım Fonu, Rusya'daki yatırımlarını ve varlıklarını durdurma kararı almamışlardır.

Siyasi anlamda Rusya'nın hamlelerinin kınanması çerçevesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) oylamasında BAE, Hindistan ve Çin'in yanında çetkimsiz oy kullanmıştır. Aynı zamanda, enerji piyasası ile ilgili gelişmeler temel olmak üzere bölgesel gelişmelerin görüşülmesi için gerek Katar Dışişleri Bakanı Muhammed bin Abdurrahman el-Sani ve BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayid Moskova'ya ziyaretler düzenleyerek Rus mevkidaşları Sergey Lavrov ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Suudi Arabistan kabinesi ise diyalog ve diplomasi aracılığıyla Ukrayna'da meydana gelen gerginliğin azaltılmasına yönelik uluslararası çabalara desteğini ifade etmiştir. Suudi Arabistan Veliaht Prensi aynı zamanda Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski ile de telefon görüşmeleri gerçekleştirerek Suudi Arabistan'ın arabuluculuğa hazır olduğunu ifade etti.

Bu çerçevede Suudi Arabistan, BAE ve Katar, ilk elde siyasi anlamda Rusya'nın doğrudan karşısında yer almadılar; Rusya'ya uluslararası örgütler, kurumlar ve devletler tarafından uygulamaya konulacak olan ekonomik/finansal yaptırımlara katılım göstereceklerini ifade etmediler.

“
Gerek Katar ve Rusya arasındaki ilişkiler gerekse Katar gazının Avrupa'ya ulaşmasının Rusya'nın Ortadoğu'daki unsurları tarafından engelleneceği iddiaları, mevcut durumda bu meseleyi çetrefilli hâle getirmektedir.”

KÖRFEZ'İN ENERJİ POLİTİKALARINDA OTONOMİ ARAYIŞI

Henüz kriz tam boyutlu bir askeri müdahaleye dönüşmeden önce ABD'de Başkan Joe Biden tarafından kabul edilen ilk Körfez lideri Katar Emiri Temim bin Hamed el-Sani olmuştu. Biden-Temim görüşmesinde öne çıkan en önemli detaylardan birisi de ABD'nin Katar'dan, Avrupa'ya yönelik enerji tedarikini, sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatını (LNG) artırması olmuştu. Bu çerçevede yakın zamanda yıllık 77 milyon ton olan LNG üretim kapasitesini 110 milyon tona çıkarmayı hedefleyen Katar,

ABD nezdinde önemli bir enerji aktörüne dönüşmüştü. Katar'ın Brexit sonrası İngiltere ile LNG özelinde geliştirdiği iş birlikleri de dikkate alındığında, ülkenin sadece ABD nezdinde önemli bir enerji aktörü olmadığı ve Avrupa için önemli bir enerji arzı sağlayıcısı olabileceği görülebilir. Bu iklim içerisinde Katar Emiri Temim bin Hamed'in 2025-2027 döneminde Katar'ın LNG üretim kapasitesinin yıllık 126 milyon tona ulaşacağını beklediklerini açıklaması, Katar'ın enerji tedariki bağlamındaki konumunu merkezileştirmiştir. Fakat gerek Katar ve Rusya arasındaki ilişkiler gerekse Katar gazının Avrupa'ya ulaşmasının Rusya'nın Ortadoğu'daki unsurları tarafından engelleneceği iddiaları, mevcut durumda bu meseleyi çetrefilli hâle getirmektedir. Katar, ABD'nin talepleri doğrultusunda maksimum figürlere dayanarak LNG ihraç kapasitesinin %10-15'ini Avrupa'ya yönlendirebileceğini açıklamıştır. Nitekim, 2020 verilerine bakıldığında Katar'ın sadece LNG ihraç kapasitesinin %14'ünü kısa süreli sözleşmelerle pazarladığı görülmektedir. Buna karşın, önemli

LNG ihracatçıları olan Avustralya ve ABD'ninse sırasıyla %37 ve %68 oranında LNG ihracatlarını kısa dönemli şekilde gerçekleştirdikleri görülmektedir. Dolayısıyla artan üretim kapasitesi ve boşalacak olan sözleşmeler sebebiyle Katar, Avrupa'ya enerji temininde 2025-2027 yılları içerisinde daha önemli konuma gelebilecektir.

Rusya-Ukrayna krizi, BAE için de enerji politikasında bir otonomi arayışına sahne olmuştur. BAE'nin bir süredir OPEC anlaşmaları ve üretim kotalarının kısılması çerçevesinde uygulanan düzenlemelere karşı bir pozisyonda olduğu bilinmektedir. Haddizatında BAE'nin petrol üretimini artırma konusundaki talepleri, OPEC bünyesinde gerçekleştirilen toplantılarda birden çok kez Suudi Arabistan ile üstü kapalı tartışmaların yaşanmasına da sebep olmuştu. Rus askerî müdahalesinin sürdüğü dönemde mart ayında gerçekleştirilen OPEC+ toplantısının ardından anlaşmaya bağlı olarak nisan ayı günlük petrol üretiminin 400 bin varil artırılması kararı alındı. Bunun ardından mart ayının ortalarında, "BAE Washington Büyükelçisi Yusuf el-Uteybe, BAE'nin petrol üretiminin artırılmasını teşvik edecek ve bunu destekleyecektir" ifadelerinin kullanıldığı bir açıklama yayımlandı. Açıklamanın yayımlanmasından önce BAE yetkililerinin Biden kabinesinin enerji kurmayları ile Abu Dabi'de görüşmeler gerçekleştirmiş olması ve ardından bu açıklamayı ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in hoş karşılamış olması, BAE'nin Rusya ile ABD arasındaki stratejik otonomi arayışını göstermektedir.

“
Son yıllarda petrol fiyatlarının kontrollü bir şekilde belirlenmesi ve yüksek tutulması politikası çerçevesinde OPEC+ bünyesi çerçevesinde Suudi Arabistan ve Rusya arasında belirli ilkeler üzerinde anlaşıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, krizin bir enerji krizine dönüştüğü ortamda Suudi Arabistan'da ABD'nin güvenlik garantörlüğünü tekrar sağlayabilmek amacıyla Rusya'nın yararına olabilecek hamleler gerçekleştirmiştir.

Katar ve BAE'nin yanında, Suudi Arabistan'ın krize yönelik enerji politikaları da bir dengeyi ve otonomi arayışını gözetmektedir. Son yıllarda petrol fiyatlarının kontrollü bir şekilde belirlenmesi ve yüksek tutulması politikası çerçevesinde OPEC+ bünyesi çerçevesinde Suudi Arabistan ve Rusya arasında belirli ilkeler üzerinde anlaşıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, krizin bir enerji krizine dönüştüğü ortamda Suudi Arabistan'da ABD'nin güvenlik garantörlüğünü tekrar sağlayabilmek amacıyla Rusya'nın yararına olabilecek hamleler gerçekleştirmiştir. Bu hamlelerden en önemlisi, Suudi Arabistan'ın Çin ile petrol ticaretinin bir bölümünü Çin Yuanı üzerinden gerçekleştirme üzerine görüşmeler yapıldığının açıklanmasıydı. Bu çerçevede, Biden'ın seçim kampanyaları döneminden itibaren sıkı ilişkiler kurmadığı Suudi Arabistan, Rusya ile savunma ilişkilerini geliştirmiş olmanın dışında, Çin ile de eko-

nomik angajmanlarını kuvvetlendirerek ABD'yi dengeleme gayreti içerisinde. Çin Yuanı ile Suudi Arabistan petrolünün ticaretinin gerçekleştirilebilecek olması, ABD dolarının küresel piyasalardaki kullanılma sıklığını, hâkimiyetini ve prestijini olumsuz etkileyecektir. Suudi Arabistan'ın bu hamlelerinin yanında, ABD ile tekrardan güvenlik ilişkilerine girmesi de ülkenin ABD-Rusya arasında stratejik otonomi arayışında olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, ikili ilişkilerde güven tazelemek ve enerji piyasalarında petrolün fiyatını düşürmek maksadıyla bir iyi niyet göstergesi olarak Biden yetkilileri, Suudi Arabistan'a Patriot hava savunma sistemlerinin gönderildiğini ifade etti. Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan'ın ifadelerinden ise ABD'nin Suudi Arabistan hava savunmasını güçlendirmesinin nedeninin artan Husi saldırıları olduğu görülüyor. Sonuç olarak, yüksek olarak başladığı askerî müdahale, diğer yakın çevre ülkeleri gibi Körfez ülkelerini de krize yönelik politikalar üretmeye zorlamıştır. Gerek Rusya ile gerek ABD ile sıkı siyasi, askerî, güvenlik iş birliği ve ekonomik ilişkileri olan Körfez ülkeleri de krize yönelik olarak yoğun diplomasi yürütmektedir. Krizin ilk bir ayı itibarıyla Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın bunu bir dış politika fırsatına çevirerek gerek siyasi otonomi arayışına gerekse enerji politikalarında otonomi arayışına girdikleri ifade edilebilir. Dolayısıyla Körfez ülkeleri, siyasi meseleleri ve enerji meselelerini birleştirerek kriz çerçevesinde kendilerine bir stratejik otonomi alanı açma gayreti içerisinde. ■